

Att läsa och berätta gör förskolan rolig och lärorik

Ett lässtimulansprojekt för förskolan
i samarbete mellan förskolorna och biblioteken i
Gislaved, Gnosjö, Sävsjö, Vaggeryd och Värnamo samt
Högskolan för lärande och kommunikation, HLK.

Projektperiod: hösten 2008 – våren 2010

Bilagor:
Projektplan
Projektbeskrivning
Bibliotek + förskola = sant
Sammanställning föreläsningar

Sammanfattning

2008 sökte och beviljades Länsbibliotek Jönköping medel från Statens kulturråd för projekt *Att läsa och berätta – gör förskolan rolig och lärorik*. Projektets huvudsyfte har varit att öka medvetenheten om läsningens betydelse i förskolan genom att inspirera till förändringar i högläsningrutiner, läsmiljöer och litteraturval samt till ökat samarbete mellan förskollärare och barnbibliotekspersonal. Projektperiod planerades ursprungligen till höst 2008-vår 2010, men förlängdes senare till hösten 2010.

Projektet *Att läsa och berätta – gör förskolan rolig och lärorik* utformades i samarbete mellan utvecklingsledare för barnomsorgen i några av länets kommuner, samt Länsbibliotek Jönköping och Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping, HLK. Projektägare har varit Länsbibliotek Jönköping som också anställt projektledare. HLK har deltagit i arbetet med utformning och genomförande och ansvarar för att följa projektet i forskning. En omfattande projektutvärdering har beställts av Ann-Katrin Svensson, docent i pedagogik, som också varit delaktig vid utformningen av projektet. Den huvudsakliga målgruppen för projektet var förskolans personal samt bibliotekspersonal ansvariga för barnverksamheten i de berörda kommunerna. I projektet samt i denna rapport benämns dessa personer barnbibliotekarier och förskolans personal benämns pedagoger.

Arbetet i projektet har byggt på delaktighet, kunskapsinhämtning, erfarenhetsutbyte, inspiration och eget skapande.

Fem kommuner har deltagit i projektet: *Gislaved, Gnosjö, Sävsjö, Vaggeryd och Värnamo*. Dessa kommuner har vana och erfarenhet av bibliotekssamverkan sinsemellan.

En omfattande projektbeskrivning, planering samt anteckningar från styrgruppens möten, inspirationsmaterial, enkäter med mera finns på <http://www.f.lanbib.se>

Forskningsrapporten som bygger på ögonblicksenkäterna finns att hämta via <http://www.f.lanbib.se>

Projektutvärderingen presenteras under början av 2011.

Föreliggande rapport avser att beskriva utformningen av projektet med syfte, mål, organisation samt projektaktiviteter.

Bakgrund

I Jönköpings län fanns sedan tidigare ett nätverk av utvecklingsledare för barnomsorg, där även konsumenten Lo Claesson från Länsbibliotek Jönköping deltog. 2008 diskuterade nätverket barns språk och läsningens betydelse i förskolan utifrån en artikel i *Läsning, Scira*: 30:2, 2005 sid 4-10, av Ann-Katrin Svensson, då forskare och lärarutbildare vid HLK, från och med hösten 2008 docent vid institutionen för pedagogik, Högskolan i Borås. I artikeln redovisas resultat från 140 blivande förskollärare som under sin verksamhetsförlagda utbildning särskilt studerat hur mycket, i vilka gruppkonstellationer och på vilket sätt pedagogerna läste för barnen. Undersökningen visade att läsning inte prioriterades i förskolan och att högläsning ofta användes som avslappning vid vilan eller som aktivitet i väntan på något annat som till exempel måltid. Liknande resultat från flera studier finns och redovisas utförligt i projektansökningarna till Kulturrådet (GD 2008:330 Dnr KUR 2008/1107 samt GD 2009:321 Dnr KUR 2009/2437)

Nätverket diskuterade möjligheten att skapa ett projekt i Jönköpings län för att öka läsintresset i förskolan och samarbetet med barnbibliotekarierna. Ann-Katrin Svensson bjöds in till nätverket för att ge forskningsbakgrund och för dialog om möjlig utformning av ett projekt. Projektidén utvecklades och formulering av ansökan till Kulturrådet gjordes i samråd av gruppen. Kontakt togs mellan Länsbibliotek Jönköping och HLK:s VD och akademiska ledare, Eva Björck-Åkesson. Projektet kopplades till ytterligare två forskningsmiljöer inom HLK: CHILD (Children Intervention Learning Development) <http://hj.se/forskning/forskningsmiljoer/child/childs-forskare-i-fokus.html> och Läs- och skrivplattformen <http://hj.se/hlk/forskning/plattformar/las--och-skrivutveckling.html>

Att läsa och berätta... Om projektet

Syfte

Projektets syfte

- att entusiasmera förskollärare och bibliotekarier i arbete med litteratur i förskolan.

Huvudmål, delmål och målgrupp

Huvudmål:

- att öka medvetenheten om läsning och barnlitteraturen i förskolan, samt
- att utveckla samarbetet mellan förskola och bibliotek.

Strategiska delmål:

1. Läsmiljön på förskola respektive bibliotek ses över.
2. Skapa en medvetenhet kring vad läs-/berättasituationen betyder för barnen.
3. Verksamhetscheferna ska vara delaktiga i det strategiska arbetet med utvecklingsprocessen.
4. Barn med annan etnicitet ska stärkas i sin identitetsutveckling genom litteratur.
5. Öka personalens medvetenhet och kunskap kring genusperspektivet genom val av litteratur.
6. Öka barns intresse för bokens innehåll.

7. Öka barnens och personalens kännedom om barnlitteratur.

Den huvudsakliga målgruppen för projektet var förskolans personal samt bibliotekspersonal ansvariga för barnverksamheten i de berörda kommunerna.

Projektorganisation och bemanning

Under projektets gång har bemanningen förändrats och tjänsteinnehavare har växlat. Det gäller såväl den centrala projektledaren som lokala utvecklingsledare, bibliotekschefer och forskare vid HLK. Trots dessa förändringar har projektet ändå följt tidplan och arbetsplan med program för föreläsningar, möten och uppföljningar.

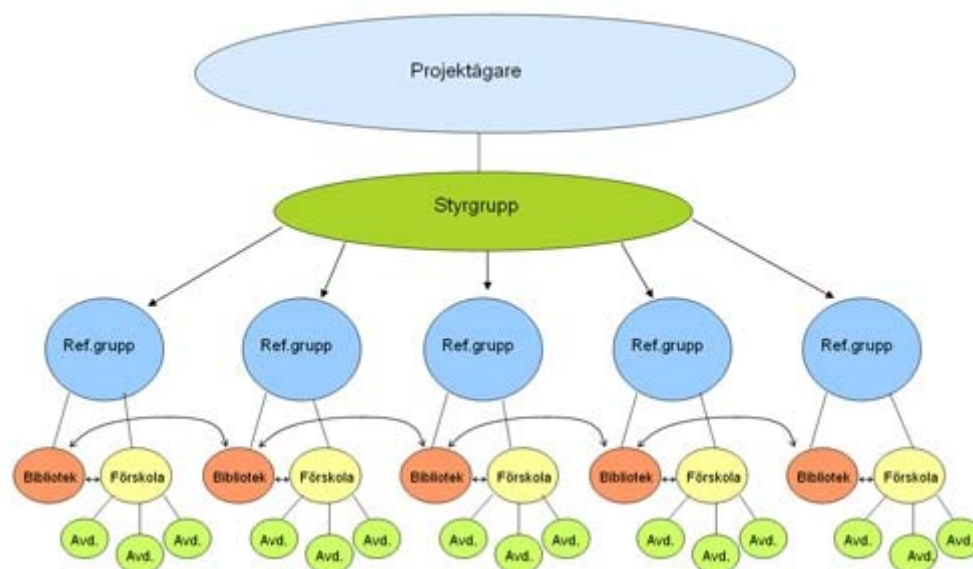
Arbetet i *Att läsa och berätta...* har samordnats centralt genom projektledaren. Eftersom målgruppen varit lokal i de fem kommunerna, byggdes projektorganisationen för att nå största möjliga förankring och närhet lokalt.

Projektägaren Länsbibliotek Jönköping, Katinka Borg anställde en övergripande projektledare, Maria Berg som då arbetade som utvecklare för förskolan lokalt. Länsbiblioteket har också ansvarat för kontakt med HLK, Eva Björck- Åkesson, Pia Åman och med Ann-Katrin Svensson. En konsulent från länsbiblioteket har följt projektet och ansvarat för barnbibliotekariernas nätverk. Konsulent Lo Claesson ersattes från augusti 2009 av Johanna Billvén.

Det regionala nätverket för utvecklingsledare inom barnomsorgen och länsbibliotekets konsulent har utgjort projektets styrgrupp och träffats varannan månad, ibland tätare.

För den lokala förankringen, planeringen och genomförandet bildades en referensgrupp i varje deltagande kommun, tillsammans fem stycken. Dessa grupper har sett lite olika ut i olika kommuner men har i huvudsak bestått av lokala utvecklingsledare, rektorer samt barnbiblioteksansvariga i respektive kommun. Varje grupp har haft eget ansvar för sina möten och sin planering. Tidsåtgång för att delta i projektet inklusive föreläsningarna beräknades till 65 timmar/kommun enligt anteckningar från projektets första styrgruppsmöte. Man beslutade också att kommunerna skulle faktureras föreläsningsavgift.

Möjlighet till nätverk och diskussion över kommungränserna har funnits vid lärtillfällena (föreläsningar samt dialogcaféet), samt vid barnbibliotekariernas respektive vid utvecklingsledarnas nätverksträffar.

Genomförande

Metoder

För att projektet skulle nå sina mål och få effekt i den kommunala verksamheten användes flera samverkande metoder. Dels *gemensamma upprepade lärtillfällen* för pedagoger och barnbibliotekarier med inspirerande föreläsare med olika perspektiv för att sätta fokus på projektets frågeställningar och mål. Dels *planering och genomförande av aktiviteter* lokalt i de deltagande kommunerna och dels *erfarenhetsutbyten i olika nätverk*. Bloggen (<http://atlasaochberatta.wordpress.com>) har använts som kommunikationsverktyg parallellt med fysiska träffar. *Länsbibliotekets utvecklingsarbete om lässtimulans och marknadsföring* har under projektperioden bedrivits nära aktiviteterna i *Att läsa och berätta...* och länsbiblioteket har också genomfört *kompetenshöjande insatser med fokus på barnlitteratur och litteraturförmedling*.

Den centrala projektledaren, ansvarig konsulent vid länsbiblioteket och styrgruppen i övrigt har haft bärande funktioner i att samordna, följa upp och föra arbetet framåt.

Forskning

Pedagoger, barnbibliotekarier, verksamhetschefer och barn har ingått i de studier som genomförts av Pia Åman, HLK och av Ann-Katrin Svensson. Enkäter, observationer och intervjuer har använts vid datainsamlingar som genomförts vid flera tillfällen. En ögonblicksenkät gjordes under våren 2008 innan den egentliga studien påbörjats för att skapa jämförelsemått för bedömning av projektets resultat. Samverkan med HLK och Ann-Katrin Svensson och forskarmedverkan vid lärtillfällena har tillfört en fördjupad kunskapsbas och frågeställningar till projektet som kan bidra till fortsatt utvecklingsarbete.

Forskningsrapporten från Pia Åman, HLK finns att hämta via <http://www.f.lanbib.se> (Rapport ögonblicksenkät) Projektutvärderingen, genomförd av Ann Katrin Svensson, publiceras under början av 2011.

Praktik

Exempel och inspiration från aktiviteter i de fem deltagande kommunerna finns i skriften Bibliotek + förskola = sant, Länsbibliotek Jönköping 2009, som kan hämtas från <http://www.f.lanbib.se>

Ett stort antal välbesökta föreläsningar/lärtillfällen genomfördes för att belysa och fördjupa projektets frågeställningar och mål och för att ge inspiration och kunskap. För sammanställning av föreläsningar/lärtillfällen se bilaga. Utvärderingar från samtliga lärtillfällen har gjorts och materialet används i forskningsrapport och utvärdering.

2008

Projektets första aktivitet var en kick off, tänkt som ett smörgåsbord med främst forskning för att locka kommuner att vilja ansluta sig till projektet. För att nå så många som möjligt genomfördes aktiviteten vid fyra tillfällen under september/oktober, två i Jönköping och två i Värnamo med sammanlagt över 400 deltagare. Eva Björck-Åkesson, VD och akademisk ledare för HLK invigningstalade och projektet presenterades.

Förskolor i fem kommuner, *Gisslaved, Gnosjö, Sävsjö, Vaggeryd och Värnamo* anmälde intresse för att delta i projektet. Länsbiblioteket kontaktade bibliotekschefen i respektive kommun och startade barnbibliotekarienetverket.

Under december genomfördes också en föreläsning vid sex tillfällen, Bilderbokens hemligheter, med Ulla Rhedin, dr i litteraturvetenskap. Även då var det samlade deltagarantalet över 400 personer.

Under året startade också diskussionerna i arbetslagen i kommunerna och de lokala referensgrupperna började bildas. Information gick ut till förskolebarnens föräldrar och forskarna genomförde den första enkäten. Förskolornas läsmiljöer granskades. Projektledaren besökte varje kommun.

”Det var ett tungt jobb att komma igång”, minns Lo Claesson, fd konsulent vid länsbiblioteket. ”Kommunerna fungerar olika och varje förskoleavdelning och varje bibliotek har sitt särskilda arbets- och tänkesätt. Det tog hela hösten och vintern att komma till ungefär samma startläge”.

2009

Lena Sundling, universitetsadjunkt vid HLK föreläste om fantasi och berättande vid nio tillfällen på olika orter under februari för sammanlagt nästan 430 personer.

I april deltog 400 personer vid seminarier med pedagogerna Leena L-Johansson, Karin Blom, Jessica Svensson och Desanka Jusufovic från Apladalens rektorsområde i Värnamo som genomfördes vid sex tillfällen.

Mötesformen Dialogcafé genomfördes vid fyra tillfällen under september under ledning av pedagogista Ann Granström, verksam i Halmstad. De frågeställningar som användes vid diskussionerna under dessa caféer var:

Hur medvetet väljer vi böcker ur ett genusperspektiv?

Hur kan vi öka barnens intresse för bokens innehåll?

Hur upplever ni att verksamhetscheferna är delaktiga i processen?

I oktober lyssnade 650 personer på professor emeritus Lena Kåreland, Uppsala universitet som föreläste om barnlitteratur ur genusperspektiv.

Fokus för årets arbete och föreläsningar i *Att läsa och berätta...* var att öka medvetenheten om hur man aktivt väljer litteratur för förskolebarn och att ge insikt om att man som pedagog och barnbibliotekarie behöver ha pågående dialog om ny barnlitteratur så att man vågar pröva böcker och berättelser med nya perspektiv även utanför de invanda spåren. Föreläsningarna och de lokala aktiviteterna gav inspiration och vid Dialogcaféerna i september kom diskussionen mellan professionerna pedagoger och bibliotekarier igång och fördes mycket aktivt.

”Man fick upp ögonen för varandras kompetenser. Mötesformen bidrog till en ny dialog med bra utbyte av erfarenheter”, säger dåvarande projektledare Maria Berg. Vid Dialogcaféerna fanns en samtalsledare för varje grupp och verksamhetscheferna fanns med som sekreterare.

”Mötesformen Dialogcafé bidrog starkt till att man från olika professioner såg att det fanns olika sätt att arbeta med barn och litteratur, läsande och berättande. Något hände då helt enkelt”, berättar Lo Claesson, tidigare konsulent vid Länsbibliotek Jönköping.

I Jönköpings kommun var det av olika anledningar många problem med att få igång projektet. Länsbibliotekets konsulent och projektledaren lade ner oerhört mycket tid på detta tills man gemensamt kom fram till att Jönköpings kommun inte deltar. En lärdom utifrån detta är att man kanske skulle sagt stopp tidigare och då kunnat ägna mer tid åt de andra kommunerna som verkligen ville komma igång.

I december ansåg projektledning och styrgrupp att projekt *Läsa och berätta...* var igång på allvar i de fem kommuner som nu var kvar. Årets arbete hade gett inspiration och nytändning och forskningsspåret väckte nyfikenhet och kändes intressant.

2010

För att belysa datorns funktion som redskap för läsande och berättande föreläste Carina Dahlin, förskollärare vid Mariebo förskola i Jönköping om Datorn som lär och inspirerar. Under fyra tillfällen under mars/april, deltog sammanlagt 350 personer.

I april föreläste Agneta Edwards, universitetsadjunkt vid Linnéuniversitetet om Bilderbokens mångfald och möjligheter. Vid två tillfällen deltog sammanlagt 260 personer.

Den 7 september hölls en stor och festligt inramad projektavslutning i Värnamo med över 400 deltagare. Länsbibliotekschef Katinka Borg var moderator och medverkade gjorde bland andra Katti Hofflin, tidigare chef för Rum för barn vid Kulturhuset i Sthlm.

Styrgruppen avslutar sitt arbete den 17 november med ett möte med Ann-Katrin Svensson som presenterar projektutvärderingen.

”Det har hänt mycket under det år jag haft förmånen att arbeta med projektet”, säger Johanna Billvén vid Länsbibliotek Jönköping. ”Dialogcaféerna hösten 2009 då man träffades över professionsgränserna och verkligen hade tid att diskutera angelägna frågor satte igång dialogen mellan pedagoger och barnbibliotekarier. Detta utbyte har fortsatt under 2010 och att det fungerar tror jag är en nödvändig förutsättning för att alla barn ska kunna få tillgång till läsning och berättelser utifrån sin egen verklighet och känna sig berörda”.

Informationsspridning

Att läsa och berätta... har varit uppbyggt med tanke på att diskussion och erfarenheter enkelt ska kunna spridas inte enbart mellan deltagarna i projektet utan även till andra intresserade. 2009 gav projektet ut en tryckt inspirationsskrift: Bibliotek + förskola = sant (Länsbibliotek Jönköping, 2009). Skriften har haft stor spridning och den tryckta upplagan kan beställas från Länsbibliotek Jönköping eller laddas ned från <http://www.f.lanbib.se>

Löpande information med utrymme för kommentarer och diskussion har funnits via www.f.lanbib.se och via projektets egen plats, <http://attlasaochberatta.wordpress.com> Föreläsningar, styrgrupps-, nätverks- och referensgruppträffar har varit tillfällen för inspiration och dialog. Projektet har också uppmärksammats i olika lokala och regionala media.

Forskningsrapporten från Pia Åman, HLK, samt den utvärdering som genomförs av Ann-Katrin Svensson, utgör en del av en teoretisk och praktisk kunskapsbas som ett fortsatt utvecklingsarbete med läsning i förskolan kan bygga vidare på. De nätverk och den samverkan som utvecklats mellan pedagoger i förskolan, barnbibliotekarier, utvecklingsledare, Länsbibliotek Jönköping och HLK ger också goda förutsättningar för en vidareutveckling.

Erfarenheter

När man betraktar ett projekt i backspeglarna med den nya erfarenhet man gjort, är det lätt att se vad som borde gjorts annorlunda. Det brukar också vara svårt att tydligt urskilja vilka faktorer och förändringar som kommer sig av arbetet i projektet och vilka som är resultat av andra insatser. Ett projekt behöver alltid ses i sitt sammanhang och det påverkas som allt utvecklingsarbete av strukturer och faktorer runt omkring. *Att läsa och berätta gör förskolan rolig och lärorik* har byggt på mångas delaktighet och engagemang. Olika professioner har mötts genom pedagoger och barnbibliotekarier. Förutsättningarna för arbetet har sett olika ut från kommun till kommun och den kommunövergripande dialogen i nätverk har varit viktig men inte alltid enkel att få till. De erfarenheter och lärdomar alla inblandade gjort samt de resultat som framkommer i forskningsrapport och utvärdering kan ge stora möjligheter för att utveckla ett långsiktigt och bestående arbetssätt. Sådana planer finns redan genom att Länsbibliotek Jönköping tillsammans med utvecklingsledarna i de fem kommunerna kommer att bjuda in till ett årligt återkommande dialogseminarium för deltagare från förskola och bibliotek. Ytterligare en process är igång genom att länsbiblioteket beviljats medel från Kulturrådet för projektet "Från tanke till handling". Inom det projektet kommer barnbibliotekarierna via möten, samtal och praktik tillsammans med andra professioner och konstnärer ges möjlighet att utveckla och stärka sin yrkesidentitet. Vid intervjuer med Maria Berg, Lo Claesson och Johanna Billvén framhålls såväl framgångsfaktorer och svårigheter liksom möjliga erfarenheter att utveckla vidare i ett mer långsiktigt kvalitetsarbete för hela länet:

Framgångsfaktorer

- Bra föreläsningar.
- Dialogcafé en bra mötesform för kreativ diskussion.
- Utvecklingsledarnas och rektorernas delaktighet.
- Samverkan mellan kompetenser/professioner.
- Fokus på barns läsande/lärande vid gemensamma lärtillfällen.
- Forskningen har gett fördjupad kunskap och ”tyngd” åt arbetet.
- Förskolan kan lyfta fram arbetet i sina kvalitetsredovisningar för att se resultat och relatera till Läroplan för förskolan Lpfö98.

Svårigheter

- Personbyten på flera tjänster knutna till projektet.
- Problem med att förankra projektet i Jönköpings kommun. Resultatet blev att Jönköping ej deltog.
- Förskolorna är stora och många och det framkallar en känsla hos barnbibliotekarien att det är svårt att räkna till.
- Förskolan har styrdokument för utveckling och kvalitetsredovisning som biblioteken inte har. Därför är det svårare för biblioteken att se och redovisa hur barnbibliotekariens arbete gör skillnad och påverkar förskolans arbete med språkutveckling och läsning.

Erfarenheter och frågeställningar att arbeta vidare med

- Fördjupad yrkessamverkan mellan professionerna så att kompetenserna drar nytta av varandra.
- Fördjupa den ömsesidiga kunskapen om varandras verksamhetsmål, uppdrag och miljö med fokus på barns lärande och språkutveckling.
- Diskutera gemensamma mål med uppföljningar.
- Utveckla team lokalt för förskolan där barnbibliotekarien ingår tillsammans med pedagoger av olika slag.
- Fortsatt och utökad samverkan med HLK så att forskning och praktik kan dra nytta av varandra.